

Debattheftet fra KS, Ås kommunes innspill

Saksbehandler: Trine Christensen

Saksnr.: 21/00514-1

Behandlingsrekkefølge

Møtedato

Formannskapet

Kommunedirektørens innstilling:

Ås kommunes innspill til spørsmålene KS stiller i Debattheftet 2021, vedtas og meldes tilbake til KS.

Ås, 09.02.2021

Trine Christensen
kommunedirektør

Avgjørelsesmyndighet:

Formannskapet

Behandlingsrekkefølge:

Formannskap

Vedlegg:

Debatthefte 2021 **Debattheftet 2021- KS spør Omstilling i koronaens tid**

Saksbehandler sender vedtaket til:

KS

Saksutredning:

Sammendrag:

KS inviterer hvert år kommunene og fylkeskommunene til å gi innspill til dagsaktuelle temaer som er presentert gjennom debattheftet. I år omhandler heftet spørsmål knyttet til kommunesektorens handlingsrom og forebygging av ungt utenforskap. Innkomne innspill vil sammenstilles og tas med i KS videre arbeid for kommunal sektor. Omtale av og spørsmål om prioriteringer i det forestående lønnsoppgjøret er i år tatt ut av heftet fordi oppgjøret for 2020 ikke var endelig da debattheftet ble ferdigstilt. Det er sendt ut et eget debattgrunnlag for å sikre forankring av tariffoppgjøret 2021.

Ås kommune

Fakta i saken:

Det årlige debattheftet fra KS omhandler i år ikke tariffoppgjøret, men tar opp spørsmål knyttet til kommunesektorens handlingsrom og forebygging av utenforskap. Prioriteringer knyttet til vårens tariffoppgjør vil komme i et annet debattgrunnlag. Kommunedirektøren legger med dette frem problemstillingene i debattheftet til politisk behandling med svarfrist 15.03.

Tilstrekkelig handlingsrom for omstilling? Utfordringene med å finansiere det offentlige tjenestetilbudet vil øke fremover og med koronapandemien øker utfordringene ytterligere. Som en konsekvens forsterkes behovet for omstilling i norsk samfunns- og arbeidsliv. Kommunesektoren har i lang tid hatt et omstillingsbehov. Ås kommune gjennomfører kontinuerlig effektiviseringer, omstillinger og nedskjæringer, samtidig legger stadig mer komplekse oppgaver press på ressurser, både menneskelig og økonomiske, og krever nytenkning og innovasjon. Det er nå nødvendig med andre grep enn ren effektivisering, både for å levere flere og bedre tjenester med færre ressurser, og for å møte forventninger fra innbyggere og næringsliv. Kommunal sektor er på mange områder i førerretet når det gjelder innovasjon i offentlig sektor, og landstinget la i februar føringer for KS' arbeid på digitaliseringsområdet for å sikre samordning og gjennomføringskraft.

For å kunne tilby gode og relevante digitale tjenester til innbyggere, næringsliv og frivillige må det offentlige samarbeide på tvers av fagsektorer og forvaltningsnivå. Dette innebærer også endrede krav til kompetanse hos ledere og medarbeidere. Totalt, vil en slik betydelig omstilling øke behovet for lokal frihet til å ta initiativ og løse felles utfordringer. Lokale løsninger kan være både mer tilpasset individuelle behov og økonomisk rimeligere enn standardløsninger fastsatt av Storting og regjering. Det er bred politisk enighet om rammestyring som hovedprinsipp for statlig styring av kommuner og fylkeskommuner, men prinsippet etterleves ikke alltid i praksis.

Økt økonomisk rammestyring er erstattet av økt juridisk detaljstyring, og nesten halvparten av ordførerne mener at lover og nasjonalt fastsatte krav hemmer innovasjon. For å kunne opprettholde et lokalt handlingsrom til nødvendig omstilling, er det viktig at nye lovkrav og forventninger strengt tilpasses de økonomiske rammer sektoren kan få i tida som kommer. Hvordan forebygge og bekjempe ungt utenforskap? Anslagsvis 120 000 unge mellom 20 og 30 år står utenfor arbeid og skole. Psykiske lidelser er en viktig årsak til ung uførhet og frafall fra utdanning- og arbeidsliv. I tillegg vokser et økende antall barn opp i familier med vedvarende lavinntekt. Pandemien har forsterket utfordringen ved at sårbare unge rammes sterkere når økonomien og arbeidslivet rammes. Dette skaper behov for å tenke nytt for å forebygge ungt utenforskap. Muligheten til å se de ulike tjenesteområdene i sammenheng og å skape god samhandling i lokalsamfunnet med utgangspunkt i barn og unges behov, gjør kommunene godt egnet til å gi tidlig og tverrfaglig innsats. Tidlig innsats i grunnskolen er avgjørende for fremtidig deltakelse i utdanning og arbeid, og fylkeskommunene spiller en nøkkelrolle gjennom ansvaret for videregående opplæring. Innsats knyttet til kompetanse og kvalifisering til arbeid er viktig. For kommunesektoren innebærer dette både et ansvar som arbeidsgiver ved å tilby unge jobb og kvalifisering, og å skape gode tjenester for å hindre frafall. Her kreves et koordinert samarbeid mellom utdannings-myndigheter, NAV/velferdstjenestene og arbeidslivet. Tilpassede kvalifiseringsløp må utvikles i tråd med arbeidslivets

Ås kommune

behov. «Partnerskap for radikal innovasjon» er etablert av medlemmene og KS i fellesskap for å løse kritisk samfunnsutfordringer, og ungt utenforskap er et prioritert tema. Partnerskapet skal fremover se på hvordan dagens tjenesteproduksjon kan og bør endres.

De seks spørsmålene KS ønsker belyst er:

Spørsmål 1: Hva er det viktigste kommunene/fylkeskommunene gjør for å lykkes med nødvendig omstilling?

For å lykkes med nødvendig omstilling er det viktig med tydelig mål og mening med omstillingen. Det må være avklart hvorfor det er nødvendig med omstilling og for hvem. Skal en lykkes er også god forankring i hele, eller den delen av organisasjonen, som skal omstilles viktig. Ansatte må få god, riktig og samme informasjon om prosessen og omstillingen til samme tid. Det er viktig å la ansatte få være delaktig og medvirke i prosessene, både gjennom tillitsvalgte og der det er mulig gjennom innspill i personalgrupper.

Det er uheldig med større nedskjæringer samtidig som det drives omstillinger. Det gjør det vanskeligere å måle effekt og å få forståelsen for den mer innovative delen av en omstilling.

Spørsmål 2: Er det spesielle statlige virkemidler – i tillegg til kommuneøkonomi – som kommunen/fylkeskommunen opplever særlig begrensende for omstillingsarbeidet? I så fall hvilke?

Lovverket motarbeider nasjonale føringer i for eksempel stortingsmeldinger. Støtteordningene er begrenset og statlige krav og føringer er aldri fullfinansiert. Det gis øremerkede midler eller tilskudd for en periode for å starte opp. Videreføring av tiltak som er igangsatt gjennom slike midler, kan bli usikkert når kommunen ikke lenger får tilført midler. Tiltakene vil være under press i forhold til andre oppgaver når kommunen må ta over finansiering, og lokale forhold kan framtvinge andre prioriteringer.

Det oppleves en del urealistiske tidsfrister i forhold til krav i Korona-tid, og det er svært ressurskrevende i forhold til forventninger om opprettholdelse av normal drift.

Et konkret eksempel er at kommunen ikke opplever at det er samspill mellom pedagog- og bemanningsnorm i barnehager og skoler, og kommunens mulighet for lokale, gode opplegg. KS bør bidra til at det jobbes for hele livsløpet, ikke bare enkeltgrupper eller enkeltområder.

Det er viktig ha en balanse mellom det digitale og «den vanlige verden» i tiltak. Det er viktig å prioritere fysiske sosiale og miljøskapende tiltak. Samtidig har pandemien vært en øvelse i digital omstilling som kommunen vil nyttiggjøre seg videre.

Spørsmål 3: For å sikre handlingsrom for omstilling, hva bør KS gjøre for å ivareta sin rolle overfor medlemmene?

Digitalisering: KS må gå i front når det gjelder digitaliseringsprosjekter; samlet/på vegne av kommunene. De må legge til rette for at statlige og

Ås kommune

kommunale fagsystemer snakker mer sammen. Dette ser kommunen er i god utvikling.

Spørsmål 4: Hva er det viktigste kommunen/fylkeskommunen gjør for å lykkes med å forebygge og redusere ungt utenforskap?

- Som en konsekvens av pandemien og tiltakene som er gjort for å forebygge smitte, kan vi oppleve en økning av unge som ikke fullfører skole/studier eller blir stående utenfor arbeidslivet av ulike årsaker. Dette er derfor viktigere enn noen gang.
- Utenforskap kan best forhindres gjennom tidlig og målrettet innsats mot barn og unge. Det er viktig å sikre de sårbare overgangene. Arbeidet med forebygging og lavterskeltjenester fra barnet er født, er et viktig virkemiddel. Styrking av foreldrekompetansen gjennom individuelle tiltak/veiledning og grupper, og etablere samarbeid mellom tjenestene i kommunen for å kunne bistå raskere er andre tiltak.
- Et bedre samarbeid mellom tjenestene kan gjøre at man raskere melder til andre aktuelle tjenester når barn har falt utenfor. Ås kommune jobber med Bedre Tverrfaglig Innsats (BTI) som et aktivt grep i dette. I tillegg til å benytte LOS-midler (støtte til oppfølgings- og losfunksjoner for ungdom), er dette gode tiltak.
- Menn i helse er også et godt virkemiddel inn ift å forhindre utenforskap, her har kommunen et samarbeid med NAV. Kommunen er i en presset situasjon, både økonomisk og arbeidsrelatert, som gjør at det er begrenset hvor mange lærlinger totalt vi kan ta inn. Her er det viktig med en balanse ift andre lærlinger som vi skal ta inn, slik at ikke de «får plassen» til den vanlige lærling ordningen. En fullfinansiering av «Menn i helse», vil bedre den økonomiske siden.
- Et annet viktig område er informasjon til barn og foresatte om inkludering, hva betyr det i praksis og hvordan jobbe aktivt med det.
- NAV-veileder på ungdomsskolen. Det er ikke uvanlig å ha det på videregående skole, men det kan være litt seint. Forsøk i ungdomsskolen er viktig.
- Staten kan initiere og finansiere flere programmer som kan bidra til at unge ikke faller ut av arbeid, og til kvalifisering av ungdom til jobb i kommunesektoren.
- For å få mer spissede tjenester kan en bedre samhandling mellom aktører som jobber med barn og unge, og de voksne som utfører tjenester innen det som er tjenester for unge, er et tiltak.

Spørsmål 5: Er det spesielle statlig styringsvirkemidler – i tillegg til kommuneøkonomi - som kommunen/fylkeskommunen opplever er særlige begrensende for muligheter til å forebygge og redusere ungt utenforskap? I så fall, hvilke?

Ås kommune

- BTI tankesettet er sentralt her. Hvor man har virksomheter som samhandler godt på tvers og alle vet hva de skal gjøre når. At man klarer sammen å iverksette tidlig innsats ift de ulike behovene. Helhetlig plan for barn og unge i Ås er sentralt, en som definerer hvordan det skal jobbes og der BTI er en del av dette.
- Lærlingeordningen bør gjennomgås. Veiledningsjobben er stor for kommunene, og mange lærlinger trenger av ulike grunner, mye hjelp til å håndtere arbeidshverdagen. På enkelte områder er det krav om flere arbeidssteder for å ivareta læreplanen. Dette gjør det ekstra krevende fordi lærlingen går videre idet en ser verdien og får effekt av innsatsen. Det er også utfordrende at kommunen derfor ikke kan ta inn så mange lærlinger man kunne ønske seg ut fra den økonomiske situasjonen og behovet for å ivareta enkeltpersoner i lærlingeløpet. Se også punktet om Menn i helse.
- Vi ser også at Covid19- tiltakene med hjemmeskole har medført mange utfordringer. Elever som ellers hadde klart å gjennomføre videregående skole sliter, noe som kan medføre at de faller utenfor. Særlig de unge som ikke har stort nettverk, rammes hardt.

Spørsmål 6: For å legge til rette for kommunens/fylkeskommunens arbeid med ungt utenforskap, hva bør KS særlig gjøre fremover for å ivareta sin rolle overfor medlemmene?

- KS må støtte kommunenes tiltak rettet mot ungdom. De bør ha egne nettverkssamlinger eller temasamlinger. Dette kan være enda viktigere nå etter pandemien.
- Jobbe for bedre økonomiske rammebetingelser, slik at kommunen kan ivareta lærlinger og se på mulighet for å ta imot de som står i fare for å «droppe ut» før lærlingtiden.
- Andre ordninger, som Menn i helse, må ikke gå på bekostning av tiltak for unge.
- Selv om ungdom ofte er mye sammen via sosiale medier og gaming, er de avhengige av å fysisk møte hverandre gjennom sosiale arenaer som skole, fritidsaktiviteter og ungdomsklubber. Vennerelasjoner er med på bygging av sosial kompetanse, nettverk og utvikling av selvbilde og selvfølelse, noe som er spesielt viktig i den alderen. En tenker at de fleste ungdommer tilpasser seg og klarer å håndtere pandemien med sosial distanse ganske bra, men vi må fortsatt legge til rette for fysiske møter.